

KÜLALEHET nr 81

Tsooru mõis, Litsmetsa, Luhametsa, Piisi, Roosiku, Savilöövi, Kikkaoja, Viirapalu

TSOORU TULETÕRJE VEEVÕTUKOHT SAI KORRALIKU PARKIMISPLATSI

Veekogud täidavad inimelus tähtsat rolli. Nad pakuvad elatust, kaitset, ilu ... Peamiselt just veekogude äärde tekkisid muistsetel aegadel inimasulad. Tsooru paisjärv on tekkinud kolhoosi poolt 1971. aastal oja ülespaisutamise, et anda vaatelisele ürgorule ilu juurde. Samas saab siin ujuda ja kalastada. Järve kasutatakse ka tuleõrje veevõtukohana.

Kuigi nõukogude ajastul rajati suuremate ehitiste lähedusse tuleõrje veevõtukohti betoonmahutiitena, ei täitnud need oma otstarvet. Näiteks hakkasid Tsooru-Kangsti tee ääres asuva korterelamu asukad veevõtukohta hoopis kasutama prügiladustamiskohana. Samuti ei oska paljud aimatagi, et rahvamaja kõrval väikese künka alune on tühi. Viimane suur maa-alune mahuti ehitati Tsooru kolhoosi lõpuaastatel perekond Raidma kodu naabrusesse koos uue väetiselao valmimisega. Vanarahva tarkus - tahtmine on taevalik, saamine iseasi, pidas ka siinkohal paika. Ehitiste halb kvaliteet ei pidanud vett. Kõige kindlamaks veevõtukohtaks on tsoorulastele olnud ikkagi paisjärv. Tammi juurest on vett alati kõigile jagunud, vaatamata aastajale ja ilmastikule. Talude tagastamise algaastatel võttis mõni maaomanik tammilaudu vähemaks, et vee alla jäävaid maid kuivendada. Ega sest suurt kasu polnud, sest see tekitas rahva hulgas ainult pahameelt. Mäletan, et tammide lõhkumist teostati ka valla teises otsas endiste Linda kolhoosi kalatiikide allalaskmisel. Tsoorulastele lõppes kõik õnnelikult. Ilus veesilm on alles ja meeltab inimesi ligi. Aeg-ajalt vajab vee regulaatoris mõni laud väljavahetamist. Nii juhtus ka käesoleva aasta kevadel, kui paisjärve vesi suve jooksul tublisti kahanes. Ega ei oska arvatagi, kelle otseks ülesandeks pärast kolhooside kadumist on veetõkendi hooldamine ja veetaseme reguleerimine. Seni on ikka on leidunud ettevõtlikke, kes käed külge löönud. Kindlasti vajab tulevikus Tsooru kandi arengukava koostamisel täpsemat paikapanemist järve kasutamine ja hooldamine. Kuigi üks osa paisjärvest kuulub vallale, on kaasaraäkimise õigus kogu Tsooru kandi rahval.

Rõõm oli oktoobrikuu esimesel nädalal märgata OÜ Sän & Mäni ekskavaatorit askeldamas mõisaagese viinavabriku juures. Jarek Jõela sõnade kohaselt on abivallavanem Ustav Allas mitmel korral üles võtnud küsimuse tuleõrje veevõtukohta kordategemiseks. Nüüd on see tehtud ja korralikult.

Tuleõrje veevõtukohta sildi juures on korralik kruusaga täidetud parkla, mille serv on varisemise ärahoidmiseks kindlustatud suurte maakividega.

Foto: Kalle Nurk

Samuti vahetati välja osa veetõkendlaud. Sademetevaene sügis pole jõudnud veel veetaset tõsta, kuid kevadeks on tõenäoliselt kõik jälle endisel tasemel. Jarek teadis lisada, et üksikud tööotsad on veel tarvis kokku tõmmata. Nimelt kasutati otstarbekalt tehnika kohalolek ja juuriti välja mitmes kohas järve kallast risustavad kändud. Nüüd vajavad need veel ära vedu. Tsooru mäe all järvekaldal maeti aga osa juurikad mulla alla ja pinnas siluti. Nõnda saadi teelt lauge juurdepääs veepiirile.

Tasa ja targu tegutsedes hakkab Tsooru keskuse ilu üha rohkem välja paistma. Ikka leidub meie hulgas neid, kel on tahtmist meie kodu ümbrust kaunimaks muuta. Olen täis usku, et tuleval aastal suudame üheskoos kõrgest heinast puhtana hoida ka teeäärse järvekaldada.

Kalle Nurk

MAA JA ILM - XI NOORTE LAULU- JA TANTSUPIDU

1.-3. juulini toimus Tallinnas koolinoorte laulu- ja tantsupidu „Maa ja ilm“. Esmakordselt toimus nii laulu- kui ka tantsupidu ühiselt lauluväljakul. Tsooru kandist käisid seal tantsijatena Kertu Niilus, Andi Paal ja Andre Luik ning lauljatena Elisabeth Keerov ja Kertty Keerov, Antsla mudilaskoori saatjatena Kai-re Niilus ja Ly Raudsepp. Sõitsime Antsla gümnaasiumi tantsurühmaga Särts proovidele juba nädal aega varem. Kõrbepalavust trotsides ja veepudeleid täites möödusid töökad, kuid lõbusad treeningud.

Proovipäevad olid pikad ja väsitavad, kuid õhtuti leidsime aega ja jaksu külastada loomaaeda, kino, Vabaduse väljakut, vanalinna ja laulda Radissoni hotelli katusel laulu Võrumaast.

Eriti võimas oli rongkäik. Kaasaelajaid oli nii kodukandist, mujalt Eestist kui ka välismaalt. Meid leidis üles ka Eesti Televisioon. Kogetud elamused innustavad jätkuvalt käima tantsu- ja lauluproovides, sest kaugel pole ka üldlaulu- ja tantsupidu.

Antsla gümnaasiumi tantsurühm Särts tantsupeo rongkäigul. Tsoorulastest on pildil esireas väikese lipuga Kertu Niilus, tema selja taga teises reas Andi Paal. Temast tagapool vaatab kõrvale Andre Luik.

Tekst ja foto: Kertu Niilus

PRANTSLASED KÜLASTASID TSOORUT

27. oktoobril oli Tsooru raamatukogus võimalik kohtuda Europe Direct Võru Teabekeskuse juhataja Merili Reismanniga. Temaga olid kaasas Võru noortekeskuse vabatahtlikud Prantsusmaalt.

Põhja-Prantsusmaalt pärit noored päikeselised mehed Romain Leray ja Louis Quillerou tutvustasid lühidalt vabatahtlikuna töötamise võimalusi. Noormehed rääkisid inglise keeles ja Merilin tõlkis. Üheks põhjuseks, miks nad otsustasid välismaale vabataht-

likuna tööle tulla oligi keelteoskuse arendamine. Romainile, kes on viibinud eestis juba mitu kuud, on sellest kasu olnud. Ta rääkis natuke juba eesti keeles ja teadis isegi võru keele nüansse.

Prantsuse vabatahtlikud Romain Leray (vasakult) ja Louis Quiller tutvustasid tsoorulastele head võimalust maailmaga tutvumiseks. Merili Reismann aga rääkis abistajatest, kes aitavad teiste riikidega suhtlemisel.

Foto: Kalle Nurk

Muuhulgas tuli jutuks ka mõni eripära, mis neile siin on silma torganud. Nimelt see, et meil Eestis ei koputata alati enne sisenemist uksele, aga Prantsusmaal tehakse seda alati. Ja see, et meil võetakse välisjalanõud eluruumides jalast, seal mitte.

Merili Reismann rääkis aga töötamisest ja tarbimisest Euroopa Liidus. Pikemalt tarbijakaitsest Euroopa Liidus, piiriülestest ostudest, E-kaubandusest ja tõi palju näiteid.

Kohalviibijad said kasulikku teavet ja maitsta head kringlit. Kahju vaid, et noored jätsid kasutamata hea võimaluse suhelda prantslastega ja uurida vabatahtliku töö kohta mujal maailmas.

Krista Puija

AJAKIRJANIKE HUVI TSOORULASTE TEGEMISTE VASTU ON KASVANUD

Aasta alguses viibisid Võrumaa Teataja ajakirjanikud Inno ja Irja Tähismaa Tsoorus. Vestluse käigus käisid nad välja huvitava mõtte, et kohtuda Tsooru rahvaga uuesti ja siis juba põhjalikumalt.

Septembrikuu keskel olidki nad jälle tagasi, kaasas kogu toimetustöö varustus. Esimesel päeval visati pilk siinsele kandile ja pandi paika järgmise päeva tegevuskava, õhtul kohtuti aga külarahvaga. Külalised jutustasid meedia rollist ühiskonnas ning kuidas seda kõige paremini ära kasutada. Ütleb ju vanasõnagi, et kordamine on tarkuse ema. Nii tuleb ka ajaleheveergudel teravalt päevakorda tõstatatud

probleeme järjepidevalt pommitada niikaua, kui lahendus leitud. Võrumaa Teataja ajakirjanike sõjandritest on mitmeid näiteid. Maarahvale hingelähedasem oli võib-olla Võru valla vanainimese mitmeid aastaid väldanud maaostu küsimus, mis leidis lahenduse tänu meedia abile mõne kuuga. Toimetuse esindajatele anti edasi ka soov, et ajalehes „Nädal vallas“ kirjanurgale rohkem ruumi eraldataks. Vallad püüavad tihti paigutada oma seitsmepäevased tegemised mõnesse lausesse, mis aga lugejale ei anna midagi. Teadmata jääb toimunu sisu. Meelde tulevad O. Lutsu raamatust „Kevade“ tarkusesõnad - pigem vähem, aga paremini.

Järgmine päev kujunes huvitavaks ja õpetlikuks eriti Külalehe toimetusele, kel oli võimalus ringreisi kaasa teha. Kohtumised Aino Sarapuga Savilöövi külast ja AS AKO osaniku Agu Ilvesega kujunesid avastusteroheks. Kõrvalseisja pilguga oli võimalus jälgida ajakirjaniku igapäevast tööd. Silma torkas tsoorulaste tagasihoidlikkus, kes omaette vaikselt no-kitsedes on kohaliku rahva jaoks palju head teinud. Selle esiletoomine oligi perekond Tähismaa väljakäidud mõtte tagamaa. Võtta aeg maha ja märgata lihtsat maainimest ning tungida tema hingepõhja.

Mõni tund hiljem istus Inno Tähismaa laua taga ja voolis osavalt kirjaridu, et juba järgmisel päeval ka teised saaksid lugeda Tsooru kandi tegemistest.

Nii kirjutasime oma ajalukku järjekordse lehekülje - Võrumaa Teataja toimetuse Tsoorus. Kavas oli veel mõnes kohas pikemalt peatuda, kuid suurlehe toimetuses ootasid teised kiireloomulised tööd. Enne lahkumist aga lubas Irja Tähismaa, niipea kui mahti saab, Külalehes kirjutada oma muljetest Tsoorus.

Tekst ja foto: Kalle Nurk

HARALD MÖTTUS - JUSTKUI AJALOORAAMAT 1.

Matkates Tsooru kandi ajaloojälgedel, külastasin ühel oktoobrikuu päeval Luhametsa Suure-Lahu talu

peremeest Harald Mõttust. Vanahärra on sündinud 9. aprillil 1927. aastal ja on justkui elav ajalooramat. Lühikese ajaga saame teada palju huvitavat, mida jagame ka lehelugejatega.

Sutessaare Hilja Valling ja Suure-Lahu Harald Mõttus on õde-venda. Koos Hiljaga, keda rahvas kutsus ka Jutaks, käisimegi Haraldil külas.

Harald on üles kasvanud Pööni külas, mis praegu kuulub Viirapalu küla alla. Pööni talud on üle poole sajandi vanemad kui mõisa keskuses. Siin elas uhkes häärberis ka mõisavalitseja, kelle sugupuu juured ulatuvad vestluskaaslaseni. Pööni naabruses asus kätputäie taluga Viirapalu küla. Mõisa ajal polnud olemas Piisi küla ega ka Kikkaoja küla. Oli küll Kikkaoja piima vastuvõtupunkt, mille lähedusse ehitati 1937. aastal Kikkaoja võitööstus. Sealset kanti kutsuti Pulsti külaks. Pärast Lalli karjamõisamaade jagamist tekkis Lalli küla. Roosiku küla asemel aga laiusid Päka küla ja Mõisaküla. Pool sajandit tagasi keerati kõik peapeale ja muudeti külade nimed ning piirid. Vaatamata sellele lipsab aeg-ajalt kõrvust mööda mõisaaegsed külanimed.

Rahvasuus on edasi kantud lugu, kuidas Litsmetsa küla omale nime sai. Vana-Antsla ja Tsooru tee äärde jäi kõrts, kus veskilistel meeldis pikemalt peatuma jääda. Kõrtsist umbes paarisaja meetri kaugusel metsa sees lagendikul asus väike majake. Nii mõnigi mees võttis enne koduteekonna jätkamist metsaraja jalge alla. Metsaonnikesest kujunes piirkonna teine tõmbekoht, küla aga hakati kutsuma Litsmõtsaks. Nõukogude võimu kehtestamise alguses püüti kohanime natuke siluda ja nimetati ümber Liismetsaks, kuid saksa võim taastas selle. Täna pole majakest alles. Eestimaa eri nurkades aga räägitakse ikka veel Litsmetsa külast. Piisab mõnikord nimest, et kuulsust alles hoida.

Mõisa ajal käis Litsmetsa rahvas jalgsi Rõuge kirikusse. Kõige otsesem tee oli läbi metsa Pöönile, sealt edasi Kõrgepallu ja siis Rõuge. Tee äärde jäi Kirikukaev ... Sellest aga juba järgmises lehenumbri.

Tekst ja foto: Kalle Nurk

SÕDA PÖLLUKIVIDELE

Eesti maamees puutub igal aastal kokku jääaja tagajärgedega. Kui Põhja-Eesti põlde kaunistab pae-kivi, siis lõunapool tuleb rinda pista maakividega. On tehtud uurimustöid, kui kaua aega võtab kivil maapinnale jõudmiseks. Keskeltläbi kaheksa aastaga (oleneb pinnase lõimisest) kergitab talvine külm kivi künnisügavusse, et seal siis põllumehe adraninasid lõhkuda.

Tsooru külas on üks ülesküntud põld kaunistatud suurte kividega kui taevast tähtedega.

Tsoorust Võrru sõitja saab sel sügisel nautida oma-päraselt vaatepilti – keset suurt küntud põldu ilutsevad suured kivimürakad justkui taevatähed. Huvi ajendas uurima nende tekkepõhjust. Kõige täpsema vastuse saingi maadekasutaja Tiit Sibula enda käest. Kolhoosi ajastul ristitud Ohe põllud peidavad endas hulgaliselt suuri kive. Tiit on ka varasematel aastatel nendega vaeva näinud. Talude taastamise algusaastatel kaevas ta mitu päeva suure tehnikaga, et kätte saada kivirahn teistele ümarmunadele hirmutamiseks. Tänavu oli aeg sõjateed jätkata, sest iga-aastase sügiskünni ajal kogunenud raev adranina ette jäävatest kividest hakkas üle tunniääre ajama. Nii siis oligi, nagu ader kolksu tegi, keerati traktoril ots ümber ja kaevati kivi maa seest välja. Tulemust võib nüüd igaüks hinnata. Tööde käigus avastas sõjamees, et vastane asub kuidagi korrapäraselt ühel joonel. Ka siin olid olemas omad selgitused. Kunagi läbisid põlde lahtised kraavid. Tõenäoliselt maaparanduse käigus lükati väljatulnud suured kivid sinna sisse ja kaeti mullaga. Nüüd tuli lohakalt tehtud töö uuesti teha ja varandus pinnale tuua. Mis aga saab kividest edasi? Kas seekord leiavad need endale õige ja sobiva koha? Veskitalu peremees sügab kukalt ja vangutab pead. Põld on varasemaid kivi-

hunnikuid täis. Sinna nagu juurde vedada enam ei taha. Kulukas on neid kusagile kaugele vedada. Võib-olla oskab keegi teine lahenduse leida?

Kui ehitaks Tsooru Kivimäe!

Kalle Nurk

ÕNNITLEME SÜNNIPÄEVALAPSI

81	JÄNES	KALJU	18.10.1930	AVILÖÖV
79	KALANÜP	ASTA	14.10.1932	SOORU
78	NIILUS	ENDEL	05.10.1933	SOORU
77	PÜVI	ARNOLD	06.10.1934	SOORU
70	LAIDVER	EVI	21.10.1941	SOORU
63	KIKAS	HELGI	21.10.1948	SOOSIKU
63	TAMMIKSAAR	HELE	24.10.1948	SOORU
62	BERGMANN	LAIN	25.10.1949	SOORU
62	PÄRNA	AIME	10.10.1949	UHAMETS
61	SOIKKA	HELJU	31.10.1950	IRAPALU
57	KRUUS	SIRJE	28.10.1954	IRAPALU
56	SAAREMÄGI	LIIDIA	27.10.1955	SOORU
55	JÕEVERE	AIVAR	29.10.1956	SOORU
55	TALJA	MATI	27.10.1956	SOORU
55	UDRAS	KALEV	10.10.1956	IKKAOJA
54	HORG	ESPER	30.10.1957	AVILÖÖV
54	VALLING	HELVE	27.10.1957	SOORU
53	HARRO	EDUARD	26.10.1958	IKKAOJA
53	KROONMÄE	KERSTI	07.10.1958	SOORU
52	KOBAKEN	BRITA	16.10.1959	SOORU
52	VAAB	KAIDO	29.10.1959	AVILÖÖV

84	ADSON	EMILIE-ANN	05.11.1920	HAMET
77	LIIDER	VIVIE	24.11.1934	IRAPALU
74	VAAB	LINDA	17.11.1933	AVILÖÖV
73	LINDSALU	MILVI	10.11.1938	SOOSIKU
64	ANNUS	LAIN	25.11.1947	IKKAOJA
61	SÖMER	VALTER	08.11.1950	SOORU
60	LEIMANN	PEEP	28.11.1951	SOORU
53	TOOM	SIRJE	13.11.1958	HAMET